

Huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht

Vraagtekens bij de traditie

Paul Borghs

Medewerker van de cel politiek van de Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit

Huwelijken tussen twee mannen of tussen twee vrouwen waren vroeger niet ongewoon. Ook nu nog zijn er culturen waar langdurige wettelijke verbintenissen tussen personen van hetzelfde geslacht niet uitzonderlijk zijn. Onze huidige traditie van discriminatie, die gebaseerd is op vooroordelen, is dus van vrij recente datum. Paul Borghs pleit ervoor die traditie weer overboord te gooien en ze te vervangen door gelijkberechtiging: het huwelijk moet worden opengesteld voor alle koppels, om het even of ze van verschillend of van hetzelfde geslacht zijn.

Elk Vlaams gemeentehuis beschikt over een dik boek, het *Oranjeboek*, waarin wordt uitgelegd welke regels de ambtenaar van de burgerlijke stand in acht moet nemen. Inzake het huwelijk vermeldt het *Oranjeboek* ondermeer dat enkel personen van verschillend geslacht mogen huwen. En, zo staat er nog, deze voorwaarde wordt niet door de wet voorzien, maar vloeit voort uit de aard zelf van het huwelijk.

Het stilzwijgen van de wetgever

Er zijn in de hele wereld maar een aantal wetgevingen te vinden, bijvoorbeeld in Oost-Europa, waarin uitdrukkelijk wordt vermeld dat enkel personen van verschillend geslacht kunnen huwen. Ook in het Belgisch Burgerlijk Wetboek ontbreekt zo'n bepaling. Wel dienden enkele senatoren van het Vlaams Blok op 9 oktober 1996 een wetsvoorstel in 'voor de opneming van het geslachtsverschil als huwelijksnorm'. De reden voor het stilzwijgen van de wetgever ligt voor de hand. Er werd van uitgegaan dat het geslachtsverschil zo vanzelfsprekend was dat het niet nodig was het op te nemen in één of andere wet. Het zijn dan ook voornamelijk de rechtsgeleerden en de rechters geweest die de voorwaarde van het

geslachtsverschil verder hebben uitgewerkt. Algemeen werd (en wordt) door hen gesteld dat de vereiste van het geslachtsverschil een universeel gegeven is of volgt uit de natuur van de mens.

Eén voorbeeld maakt reeds duidelijk dat er wat schort aan deze universaliteit. Zo schrijft Christopher Isherwood in zijn boek *Christopher & His Kind*: "As they steamed down the wide brown river, Christopher kept repeating to himself that they were entering the Balkans - a romantically dangerous region of bloodfeuds and (so he had been told) male marriages celebrated by priests". Huwelijken tussen mannen dus en voorwaar een eerste vraagteken dat kan geplaatst worden bij de universaliteit van het geslachtsverschil van de huwelijkspartners.

De essentie van het huwelijk

In het *Oranjeboek* staat dat enkel personen van verschillend geslacht met elkaar kunnen huwen. Er staat niet dat enkel heteroseksuelen kunnen huwen. Een niet onbelangrijk verschil. Een homoseksuele man kan perfect een geldig huwelijk afsluiten met een lesbische vrouw. Dergelijke huwelijken waren trouwens, om begrijpelijke redenen, vrij courant

in Nazi-Duitsland. Maar twee mannen of twee vrouwen kunnen nooit met elkaar huwen, ongeacht het gegeven of ze homo- of heteroseksueel zijn. De ongelijkheid of discriminatie inzake het huwelijk heeft dus te maken met het geslacht en niet met de seksuele voorkeur. Een man mag niet wat een vrouw wel mag, nl. trouwen met een man. En een vrouw mag niet wat een man wel mag, nl. trouwen met een vrouw.

Als we vraagtekens willen zetten bij het geslachtsverschil als huwelijksvoorwaarde, is de definitie van het huwelijk die momenteel in het westen wordt gehanteerd weinig bruikbaar. Alleen al het huwelijk zoals wij dat hier en nu kennen, is het resultaat van een zeer lange evolutie. Zo kon bij de Germanen de bruid gekocht worden of zelfs weggeroofd in een naburig dorp. Het huidige huwelijksritueel draagt daar nog sporen van, zoals de getuige (de vriend die hielp de bruid weg te kapen), het over de drempel dragen van de bruid (een directe verwijzing naar het onder dwang wegvoeren van de bruid) en het gebruik dat de bruid links van de bruidegom moet staan (de rechterhand moest immers vrij blijven om een zwaard te kunnen trekken mocht de familie van de bruid plotseling opduiken). Pas vanaf de elfde-twaalfde eeuw werd het westerse huwelijk een onontbindbaar sacrament. En de mogelijkheid om uit de echt te scheiden is dan weer een direct gevolg van de Franse revolutie.

voor bij de Egyptische farao's, de koningen van Hawaï en de Inca's van Peru. Dergelijke huwelijken waren trouwens niet steeds beperkt tot de geslachten van de vorsten. Het huwelijk tussen broer en zus was tijdens de Romeinse tijd erg verspreid in Egypte.

Om het geslachtsverschil te kunnen betwisten, moeten we terugkeren naar de essentiële bestanddelen van het huwelijksinstituut. Het huwelijk is een band of levensgemeenschap tussen twee personen, maar er is ook een zekere openbare erkenning of institutionalisering aan verbonden. Er is dus een 'privé' en een 'openbaar' element. Een meer algemene omschrijving van het huwelijk zou dan ook als volgt kunnen luiden: 'een cultureel of wettelijk erkende instelling waarbij personen in een relatie verbonden zijn omwille van seksuele of andere affectieve redenen'.

Grieken en Romeinen

In het oude Griekenland, bv. in Sparta en Kreta, was het niet ongebruikelijk dat homoseksuele relaties publiekelijk erkend werden. In het Spartaanse leger werden 'erastes' en 'eromenos' naast elkaar opgesteld in de strijd. Daardoor werden ze aangespoord om zich tegenover elkaar moedig te gedragen. Op het eiland Kreta was dan weer een geritualiseerd systeem van ontvoering gangbaar waardoor een wettelijke band tussen twee mannen

tot stand kwam. Ook is bekend dat tal van homoseksuele paren (zoals Achilles en Patroklos of Epameinondas en Caphisodorus) in hetzelfde graf werden be-

graven 'zoals man en vrouw'. En ook de Heilige Schaar van Thebe, een eliteleger dat bestond uit honderdvijftig homoseksuele paren, toont aan dat homoseksuele relaties tussen mannen expliciet erkend en geïnstitutionaliseerd werden. De filosofie achter deze opstelling was het bekende principe 'dat eros de enige onoverwinnelijke generaal is'. De Heilige Schaar van Thebe werd trouwens tot de laatste man uitgemoord in 338 voor Christus tijdens de slag van Chaironeia. In het oude Griekenland werden ook relaties tussen vrou-

Het staat vast dat er ooit een kerkelijke openbare bevestiging bestond van de band die werd aangegaan door twee mensen van hetzelfde geslacht.

Het plaatje van het huwelijk wordt nog heel wat bonter als we ook naar andere culturen kijken. Zo waren er culturen, bv. op de Trobiand-eilanden in de Stille Zuidzee, waar een paar gehuwd was nadat ze samen hadden gegeten ten huize van de echtgenoot. En bij de bewoners van het Ierse eilandje Tory was het gebruikelijk dat man en vrouw na het huwelijk elk apart bij hun eigen familie bleven wonen. Zelfs op het zo universeel geachte incestverbod worden steeds meer uitzonderingen gevonden. Zo kwamen incestueuze huwelijken

wen geformaliseerd. Na de viering van een initiatie-ceremonie kregen dergelijke relaties een exclusief karakter.

Ook bij de Romeinen waren exclusieve stabiele homoseksuele relaties tussen mannen zeker niet uitzonderlijk. Bij de lagere klassen hadden deze relaties meer een informeel karakter. Bij de hogere klassen namen ze eerder de vorm aan van een wettelijk huwelijk. Aan het homohuwelijk als dusdanig konden waarschijnlijk geen rechten ontleend worden in strikt juridische zin. Juridisch erkende banden tussen personen van hetzelfde geslacht konden wel tot stand gebracht worden door zijdelingse adoptie waarbij een man een andere man kon adopteren als zijn broer.

In de *Epigrammen* van Martialis kan men de bekende passage lezen waarin staat dat "de baardige Callistratus huwde met de starre Afer op de manier waarop een maagd wettig een man pleegt te huwen". In de tweede *Satire* van Juvenalis staat een uitgebreide beschrijving van het huwelijk van Gracchus met een hoor-nist. En Lucianus schreef dan weer over een huwelijk tussen twee vrouwen.

Het meest tot de verbeelding spreken misschien wel de homohuwelijken van een aantal Romeinse keizers. Bekend is de liefde van keizer Hadrianus voor Antinoös die na zijn dood tot god werd verklaard. In Egypte werd door Hadrianus de stad Antinoöpolis speciaal gesticht om zijn geliefde te eren. En keizer Nero huwde achtereenvolgens Sporus en Pythagoras. Telkens had een openbare plechtigheid plaats waarbij het wettelijke huwelijksritueel werd opgevoerd. Ook keizer Heliogabalus huwde met een man, Zoticus. En Caesar werd dan weer de weduwnaar genoemd van koning Nikomedes IV.

Middeleeuwen

Uit de Middeleeuwen stammen een groot aantal manuscripten waarin een ceremonie beschreven werd voor de vereniging van twee personen van hetzelfde geslacht. De oudste tekst werd neergeschreven in de achtste eeuw, maar de erin beschreven plechtigheid is ongetwijfeld heel wat ouder. De laatste manuscripten die werden teruggevonden dateren uit

de zestiende eeuw. De ceremonie bestond aanvankelijk enkel uit een aantal gebeden. In de twaalfde eeuw was de plechtigheid al uitgegroeid tot een volledige kerkdienst met ondermeer het branden van kaarsen, het plaatsen van de handen van beide partners op de bijbel, het samenbrengen van de rechterhanden, het samenbinden van de handen met het gewaad van de priester, een rituele kus en een rondgang rond het altaar. De bekende Amerikaanse historicus wijlen John Boswell heeft in zijn boek *Same-sex unions in premodern Europe* op overtuigende wijze aangetoond dat het hier om meer ging dan een spirituele broederschap, een band tussen bloedbroeders, een vriendschapsviering of een adoptie. Het hele ritueel had volgens Boswell immers ook betrekking op een vrijwillig aangegane, door de gemeenschap erkende, stabiele emotionele band tussen twee partners van hetzelfde geslacht. Hetgeen hem deed besluiten dat de liturgie van de (vroeg) christelijke kerk ook een homoseksuele huwelijksceremonie omvatte. Niet iedereen is het eens met de zienswijze van Boswell. Zo wordt hem wel eens verweten dat hij te veel naar het verleden kijkt met gebruikmaking van het begrip homoseksualiteit, dat eigenlijk van vrij recente datum is. En hij zou vriendschapsbanden veel te vlug de status van homohuwelijk toedichten. De vraag is waar precies de grens ligt tussen 'vriend' en 'vaste vriend' en wat precies de inhoud moet zijn van het begrip huwelijk. Hoedanook kan niet voorbijgegaan worden aan het feit dat er ooit een kerkelijke openbare bevestiging bestond van de band die door twee mensen van hetzelfde geslacht werd aangegaan op basis van vrijwilligheid en affectie.

In de liturgie waarnaar Boswell refereert, werd overigens vaak verwezen naar vriendenparen zoals Perpetua en Felicitatis of Serge en Bacchus. In religieuze context kunnen wel meer verwijzingen aangetroffen worden naar gelijkgeslachtelijke relaties, bv. tussen David en Jonathan of tussen Ruth en Naomi. En de Cisterciënzer abt Ailred van Rivaux verrechtvaardigde in de twaalfde eeuw homoseksuele relaties door te verwijzen naar het 'huwelijk' tussen Jezus en zijn meest geliefde leerling

Johannes. Referenties naar gelijkgeslachtelijke relaties komen verder bijvoorbeeld nog voor in de Griekse mythologie (bv. Zeus en Ganymedes) en in het Gilgamesjepos (bv. Gilgamesj en Enkidu).

Vanaf de tweede helft van de twaalfde eeuw nam in de westerse maatschappij de intolerantie ten aanzien van (ondermeer) homoseksuelen ongeziene vormen aan. Uiteraard was zo'n klimaat niet bevorderlijk voor het publiekelijk bekrachtigen van formele banden tussen personen van hetzelfde geslacht. Zo beschrijft Michel de Montaigne in zijn reisjournaal nog homohuwelijken die in 1578 afgesloten werden in Rome ("ils s'espousoint masle à masle à la messe"), maar enkele mannen die aan de ceremonie hadden deelgenomen werden opgepakt en tot de brandstapel veroordeeld.

Vrouwelijke travestie

Aan het einde van de zestiende eeuw werd het verschijnsel van de vrouwelijke travestie plots heel zichtbaar. Vrouwen gingen zich kleden als man, hetgeen in het bijzonder aan lesbische vrouwen de geestelijke vrijheid gaf om daadwerkelijk een seksuele relatie aan te gaan met iemand van hetzelfde geslacht. Het bekende liedje 'Daar was laatst een meisje loos' verwijst nog rechtstreeks naar deze vrouwelijke travestie. Er zijn in de geschiedschrijving heel wat voorbeelden te vinden van vrouwen die zich tot man getransformeerd hadden en die vervolgens officieel trouwden met iemand van hetzelfde geslacht. Op die manier verkregen (strafbare) lesbische relaties de nodige legitimatie. Het verschijnsel van de vrouwelijke travestie verdween in Europa vrij abrupt in de negentiende eeuw. In de Verenigde Staten duurde de traditie nog voort tot in de twintigste eeuw. In de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw werden in de Verenigde Staten nog huwelijken gesloten tussen twee vrouwen, waarvan één zich als man had gekleed. Bekend zijn trouwens ook de huwelijken van de Amerikaanse politica Murray Hall uit de jaren tachtig en negentig van de negentiende eeuw. Ze huwde tweemaal met een vrouw en had ook een dochter geadopteerd die nooit het vermoeden heeft gehad dat haar 'va-

der' eigenlijk een vrouw was. Er is overigens ook minstens één geval bekend van een Amerikaanse man die zich als vrouw verkleedde en dertien jaar lang als 'Mrs. Frances Carrick, legal wife of Frank Carrick' door het leven kon gaan. Ook uit de Verenigde Staten komt de term 'Boston marriages' die gegeven werd aan vrouwen die, aan het einde van de negentiende eeuw, een langdurige relatie met elkaar konden aangaan omdat ze financieel onafhankelijk waren.

Dit historisch overzicht is zeker niet volledig. Ook in de ridderverhalen kunnen verwijzingen gevonden worden naar publiekelijk erkende verbintenissen tussen twee mannen. Van de stichter van de Macedonische dynastie, Basileios I, is dan weer bekend dat hij zich tweemaal op ceremoniële wijze bond aan een andere man. Op grond van deze voorbeelden uit de (westerse) geschiedenis kan alvast één zaak worden vastgesteld: het huwelijk kan niet beschouwd worden als een exclusieve zaak van man en vrouw. De universaliteit van het geslachtsverschil als huwelijksvoorwaarde komt bovendien nog meer op de helling te staan als we ook naar andere culturen gaan kijken.

Het Verre Oosten

In Japan werd homoseksualiteit geaccepteerd en zelfs wenselijk geacht in militair verband. De Samoerai-krijgers trokken ten strijde in het gezelschap van een jongeling die ook dienst deed als seksuele partner. Bij de aanvang van de relatie werd een schriftelijke en mondelinge belofte uitgewisseld om elkaar eeuwig trouw te blijven. Homoseksuele relaties werden ook sociaal aanvaard in de Boedhistische kloosters, in het No-theater en in het Kabuki-theater. In Korea, meer bepaald in Silla, kwam tijdens de Yi-dynastie dan weer de traditie van de 'bloemenjongens' (of *hwarang*) voor. Dit waren jongens die, verkleed als meisjes, optrokken met rondreizende muzikanten en toneelspelers. Het is bekend dat deze bloemenjongens soms gehuwd waren met hun oudere partner.

In China beschreef de zeventiende-eeuwse auteur Li Yu dan weer huwelijken tussen mannen die tijdens de Ming-dynastie gebruikelijk

waren in de provincie Foetjiën (Fujian). Door middel van een ceremonie, gebaseerd op het heteroseksuele huwelijk, konden stabiele homoseksuele relaties geformaliseerd worden. Welgestelde homokoppels adopteerden zelfs zonen die door hen werden opgevoed. Ook huwelijken tussen vrouwen werden opgetekend, bv. aan het Hof tijdens de Han-dynastie. Ceremoniële vrouwenhuwelijken kwamen veel voor in Guangdong (Kwantoeng) en lesbische vrouwen konden er dochters adopteren. Eén van de redenen voor deze vrouwenhuwelijken was te vinden in het Boeddhistische geloof. Sommige partners waren voorbestemd om met elkaar te huwen in elk opeenvolgend leven. Het feit dat één van de partners gereïncarneerd werd als vrouw deed daaraan geen afbreuk. Tot op heden zouden ceremoniële huwelijken tussen mannen voorkomen in China. Op 10 januari 1989, zo schreef een lokale krant, huwden op het Chinese platteland Ye Xing en Li Linxing tijdens een traditionele huwelijksplechtigheid.

De Balkan

De verwijzing van Christopher Isherwood in zijn verslag van een reis naar de Balkan "waar priesters missen opdroegen waarin twee mannen met elkaar huwden" betreft de 'Wahlbrüderschaft'. Tijdens een ceremonie verbond een priester twee mannen met elkaar en voortaan waren ze "meer dan twee broeders". De plechtigheid werd gevolgd door een groot feest. Antropologen verhulden vaak de homoseksuele component van het verbond en spraken van kunstmatig broederschap, bloedbroederschap of wederzijdse adoptie. Uiteraard kan niet uitgesloten worden dat mannen die met elkaar verbonden werden ook effectief homoseksuele betrekkingen onderhielden.

In Noord-Albanië, in Montenegro en in Kosovo kwam het verschijnsel van de 'gezworen maagden' voor. Dit hield in dat een vrouw de gelofte aflegde dat ze niet zou huwen en een kuis leven zou leiden. Ze verkreeg dan zowat dezelfde status als een man en mocht bijvoorbeeld mannenkleren aantrekken en zich van een wapen bedienen. Een vrouw kon de eed afleggen wanneer ze hoofd van een fami-

lie werd na het overlijden van de vader of een broer. Het kwam ook voor dat ouders of grootouders beslisten om hun dochter als jongen op te voeden wanneer er geen mannelijke erfgenaam was. Tot voor kort waren er nog 'gezworen maagden' in leven. Sommige 'gezworen maagden' woonden samen met een andere vrouw waarmee ze ook een seksuele relatie onderhielden. Ze waren aan elkaar gebonden door middel van het ritueel van het bloedzusterschap. Volgens de overlevering waren er ook 'gezworen maagden' die officieel gehuwd waren met hun vrouwelijke partner.

Berdache

In heel wat indianenstammen kwamen *berdaches* voor. Dat waren mannen die de seksuele identiteit aannamen van iemand van het andere geslacht. Ze gingen gekleed als vrouw, hielden zich bezig met typische vrouwenzaken en gedroegen zich ook als vrouw. Er bestonden ook vrouwelijke *berdaches* die de mannelijke seksuele identiteit aannamen. Het kwam vaak voor dat *berdaches* huwden met een partner van hetzelfde (biologische) geslacht. Sommige ouders huwden hun *berdache*-kinderen reeds uit tijdens de adolescentie. En in een aantal stammen bestonden speciale rituelen voor huwelijken tussen partners van hetzelfde geslacht. *Berdaches* konden zelfs kinderen adopteren. Ook bij andere volkeren kunnen voorbeelden gevonden worden van dergelijke *berdaches* die konden huwen met een persoon van hetzelfde geslacht. Ze hadden exotische namen zoals *mugawe*, *mahu* of *chibado*.

Afrika

Ook in Afrika waren huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht niet ongebruikelijk. Bij een groot aantal Afrikaanse volkeren, van Nigeria tot Zuid-Afrika, kwamen vrouwenhuwelijken voor. Het ging om huwelijken die voltrokken werden tussen twee vrouwen volgens het gebruikelijke huwelijksritueel. Ook het betalen van een huwelijkschat hoorde daar bij. Verschillende omstandigheden konden aan de grondslag liggen van zo'n vrouwenhuwelijk. Een onvruchtbare

vrouw kon bijvoorbeeld huwen met een vrouw die voor het nageslacht moest zorgen. Of een oudere vrouw kon huwen met een aanstaande 'schoondochter' wanneer haar zoon weigerde te huwen met deze laatste. De Afrikaanse vrouwenhuwelijken impliceerden niet noodzakelijk een homoseksuele relatie, hoewel duidelijk was dat een aantal huwelijken juist wel werden gesloten om gestalte te geven aan een lesbische verhouding.

Vrouwenhuwelijken komen trouwens nog steeds voor in Afrika. Zo bracht de Belgische politica Marijke Van Hemeldonck in 1988 een werkbezoek aan een Keniaanse rechtbank waar een echtscheidingszaak tussen twee vrouwen behandeld werd. Volgens de rechter was het vrouwenhuwelijk er geenszins verboden door de traditionele wetgeving. Maar hoewel vrouwenhuwelijken nog niet aan het uitsterven zijn, komen ze toch steeds minder voor, zeker bij geschoolde meisjes. Onderwijs en kerk leren immers dat dergelijke huwelijken niet gewenst zijn.

Ook mannenhuwelijken waren geen onbekende in Afrika. In de Zuid-Afrikaanse mijnen, waar het de gastarbeiders verboden was om hun vrouw mee te brengen, ontstonden stabiele relaties die de naam 'mine marriages' kregen. Oudere mijnwerkers kozen jonge arbeiders als exclusieve partner. Een hele reeks conventies, waaronder het betalen van een bruidsschat, beheersten deze 'mine marriages'. De jongere mijnwerker leerde aldus het vak van zijn beschermheer in ruil voor het uitvoeren van huishoudelijk werk en het verlenen van seksuele diensten.

Feitenmateriaal uit Afrika maakt verder duidelijk dat er verschillende vormen van homohuwelijken bestonden. Bij volkeren in Ghana en Soedan kwamen transgenerationale homohuwelijken voor. Bij deze huwelijken liep de leeftijd van de partners sterk uiteen. Egalitaire huwelijken, tussen partners met gelijke status, kwamen ondermeer voor bij de Nama. Wanneer de partners een fundamenteel verschillende sociale rang hebben wordt van transstratificatie huwelijken gesproken. Voorbeelden hiervan werden gevonden bij volkeren in Kenia. En huwelijken waarbij één van de

mannen een vrouwenrol vervulde kwamen dan weer voor in Soedan, Zuid-Afrika en Angola.

Vraagtekens bij de traditie

In het Oranjeboek kan men lezen dat het instituut van het huwelijk gesloten blijft voor twee mannen of twee vrouwen. Dat volgt niet letterlijk uit de wet, maar de rechtsleer en de rechtspraak houden voor dat het huwelijk 'van nature uit' of 'universeel' een gegeven is van man en vrouw. Deze verwijzing naar de natuur of het universele maakt het mogelijk elke discussie uit de weg te gaan. Immers, als men zou stellen dat het huwelijk een zaak van het actuele recht is, een juridisch-technische vraag, dan zou men telkens weer opnieuw het huwelijk moeten gaan bekijken in het licht van de evolutie van de samenleving. Door evenwel het huwelijk te beschouwen als iets dat tot de orde van de natuur behoort, wordt het huwelijksinstituut bekeken als iets dat aan het recht voorafgaat en waar dus door dat recht geen vraagtekens bij geplaatst moeten worden. Door het huwelijk te omschrijven als een voor altijd gegeven voor-juridische instelling kan het 'heteroseksuele' karakter van het huwelijk ongecontesteerd en ononderzocht rechtop blijven.

Nu kan een beroep op de natuur of op de universaliteit van de mens slechts overtuigen wanneer die natuur of universaliteit ook effectief volgt uit de feiten of er minstens niet mee in tegenspraak is. De hierboven aangehaalde voorbeelden tonen evenwel aan dat het juist geen universeel verschijnsel is dat de mens van nature uit enkel en alleen maar kan huwen met een partner van het andere geslacht. In andere tijden en culturen waren huwelijken tussen twee mannen of tussen twee vrouwen zeker niet ongebruikelijk. De hele constructie die door de rechtsgeleerden en rechters is opgezet, nl. dat een huwelijk enkel mogelijk is tussen personen van verschillend geslacht, is dus slechts een arbitraire constructie, die bovendien een weergave is van vooroordelen. De natuur waarnaar verwezen wordt, is niet de reële, empirische natuur, maar wel een idealistische, gewenste natuur die los staat van de bestaande werkelijkheid.

Immers, niet het huwelijk tussen partners van verschillend geslacht behoort tot de natuur van de mens. Wel de vooraf gegeven feitelijke relaties tussen man en vrouw, maar ook tussen mannen of tussen vrouwen onderling. En dat leidt tot de merkwaardige vaststelling dat een rechter of een rechtsgeleerde, die nu opvalt door het afwijzen van het huwelijk tussen twee mannen of tussen twee vrouwen, als vondeling in het oude Griekenland of als Afrikaan misschien zelf wel zou getrouwd zijn met iemand van hetzelfde geslacht.

Het actuele debat

De Belgische holebi-beweging vindt dat, op grond van het gelijkheidsbeginsel, het huwelijk opengesteld moet worden voor koppels van gelijk geslacht. Daarnaast moet er een wettelijk erkend samenlevingsstatuut komen voor holebi's en hetero's die niet wensen te trouwen, maar wel een aantal zaken willen regelen. Die eisen liggen politiek moeilijk, zeker aan Franstalige zijde. Momenteel bestaat er in België geen enkele fundamentele allesomvattende regeling voor homoseksuele partners.

Op gemeentelijk vlak bestaat de mogelijkheid om een samenlevingscontract te laten registreren. Maar in deze samenlevingscontracten kunnen enkel (bepaalde) contractuele afspraken tussen de partners worden opgenomen en de registratie in de gemeentelijke registers voegt hieraan geen rechten toe. De gemeentelijke registratie is

dan ook veeleer symbolisch, met als grote verdienste het aanzwengelen van het maatschappelijke debat inzake samenlevingsvormen. Daarnaast bestaat er in België een wet op de 'wettelijke samenwoning'. De wet regelt bijzonder weinig en een aantal bepalingen zijn feitelijk overbodig. Bovendien zal de wet, krachtens het 'vaderdagakkoord', slechts in werking treden wanneer begonnen wordt met het wegwerken van de fiscale discriminaties. In feite is de wet enkel een toegift van de conservatieven die elke regeling voor samenwonenden wilden tegenhouden.

Sedert januari 1998 kunnen samenwonenden die drie jaar ononderbroken hebben samengeleefd elkaar hun erfenis nalaten zonder extreem hoge successierechten te moeten betalen. Maar de regeling geldt enkel in Vlaanderen. De successierechten voor samenwonenden liggen toch nog een stuk hoger dan die voor gehuwden en de wettelijke erfafspraken kunnen niet buitenspel worden gezet. Zo moet een kinderloze ongehuwde er rekening mee houden dat de helft van zijn erfenis onvermijdelijk aan zijn ouders toekomt. Sedert eind 1997 bestaat ook de mogelijkheid voor holebi's met een partner die afkomstig is van buiten de Europese Unie om een verblijfsvergunning aan te vragen. Die regeling, die werd uitgewerkt in een omzendbrief van voormalig minister Vande Lanotte, legt wel talrijke en uiterst strenge voorwaarden op om aan een verblijfsvergunning te geraken.

De holebi-beweging vraagt een degelijke en definitieve regeling voor partners van hetzelfde geslacht veeleer dan een aantal symbolische of minimale maatregelen. Een eerste voorstel om tot een globale partnerschapsregeling te komen, de instapregeling van Swennen, dateert intussen al van 1993. Van recentere datum is het voorstel van Willems en Landuyt voor het geregistreerd partnerschap. Dat voorstel werd uitgewerkt aan de KULeu-

Er moet eens werk gemaakt worden van een globale regeling voor partners van hetzelfde geslacht. Helaas staat het probleem niet hoog op de politieke agenda.

ven en is gebaseerd op de bestaande regelingen in Denemarken, Groenland, Noorwegen, Zweden, IJsland en Nederland. Het voorstel voor het geregistreerd partnerschap wil in België een apart statuut invoeren voor partners van hetzelfde geslacht. Op hen zou de gewone huwelijkswetgeving van toepassing worden, zij het met twee belangrijke uitzonderingen: de regels inzake buitenlandse partners en ouderschap werden uitdrukkelijk uitgesloten. Blijft natuurlijk de vraag wanneer er in België echt werk zal gemaakt worden van een globale regeling voor partners van hetzelfde

de geslacht. Want voorlopig blijft het alleen maar bij wetsvoorstellen die zeker niet bovenaan staan op de politieke agenda.

Beknopte bibliografie

- Baird, R. en Rosenbaum, S., *Same-sex marriage. The moral and legal debate*. New York, Prometheus Books, 1997, 242 blz.
- Bleibtreu-Ehrenberg, G., 'Gibt es Vorbilder für eine Ehe von Homosexuellen?', in *Lesben. Schwule. Standesamt*. Laabs, K. (ed.), Berlin, Ch. Links Verlag, 1991, blz. 112-130.
- Borghs, P., *Juridische aspecten van homoseksueel ouderschap*. Gent, Mys & Breesch, 1998, 167 blz.
- Boswell, J., *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality. Gay people in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century*. Chicago, The University of Chicago Press, 1980, 424 blz.
- Boswell, J., *The marriage of likeness. Same-sex unions in pre-modern Europe*. London, Fontana Press, 1996, 412 blz.
- Brooten, B., *Love between women. Early Christian responses to female homoeroticism*. Chicago, The University of Chicago Press, 1996, 412 blz.
- Cantarella, E., *Bisexuality in the Ancient World*. New Haven, Yale University Press, 1992, 284 blz.
- Dekker, R. en Van De Pol, L., *Daar was laatst een meisje loos. Nederlandse vrouwen als matrozen en soldaten – een historisch onderzoek*. Baarn, Amboeboeken, 1981, 141 blz.
- Dunbar Moodie, T., 'Migrancy and Male Sexuality on the South African Gold Mines', in *Hidden from history: reclaiming the gay & lesbian past*. Duberman, M., Vicinus, M. en Chauncey, G. (ed.), New York, Meridian, 1990, blz. 411-426.
- Eskridge, W., *The case for same-sex marriage*. New York, The Free Press, 1996, 296 blz.
- Faderman, L., *Surpassing the love of men*. Londen, The Women's Press, 1991, 496 blz.
- Greenberg, D., *The Construction of Homosexuality*. Chicago, The University of Chicago Press, 1988, 635 blz.
- Herdt, G. (ed.), *Third sex. Third Gender. Beyond sexual dimorphism in culture and history*. New York, Zone Books, 1994, 614 blz.
- Herdt, G., *Same sex. Different cultures*. Oxford, Westview Press, 1997, 204 blz.
- Hinsch, B., *Passions of the cut sleeve. The male homosexual tradition in China*. Berkeley, University of California Press, 1990, 232 blz.
- Hulsens, E., 'Op zoek naar het homo-huwelijk', in *Streven*, januari 1995, blz. 42-52.
- Krouse, M. (ed.), *The invisible ghetto. Lesbian & Gay writing from South Africa*. Londen, The gay men's press, 1993, 214 blz.
- Mair, L., *Het huwelijk*. Meppel, Boom, 1974, 212 blz.
- Roscoe, W., *The Zuni Man-Woman*. Albuquerque, University of New Mexico Press, 1991, 302 blz.
- Roscoe, W., *Changing ones. Third and fourth genders in native North America*. New York, St. Martin's Press, 1998, 320 blz.
- Scott, G.R., *Curious customs of sex & marriage*. Londen, Senate, 1995, 312 blz.
- Senaev, P. en Coene, E., *Geregistreerd Partnerschap*. Antwerpen, Maklu, 1998, 256 blz.
- Sullivan, A. (ed.), *Same-Sex Marriage: Pro and Con. A Reader*. New York, Vintage Books, 1997, 373 blz.
- Van Hemeldonck, 'In Afrika trouwen vrouwen met vrouwen', in *Anderzijds*, september-oktober 1988, blz. 3.
- Verschraegen, B., *Gleichgeschlechtliche 'Ehen'*. Wenen, Medien und Recht Verlags, 1994, 286 blz.
- Wanatabe, T. en Iwata, J., *La voie des éphèbes. Histoire et Histoires des Homosexualités au Japon*. Parijs, Editions Trismégiste, 1987, 151 blz.
- Wheelwright, J., *Amazons and military maids. Women who dressed as men in pursuit of life, liberty and happiness*. Londen, Pandora, 1990, 205 blz.
- Wieringa, S., 'Vrouwenhuwelijken, zusterschappen en butch-femme relaties' in *Roze tijden. Kansen en risico's voor de lesbische en homobeweging*. Veenker, J. (ed.), Amsterdam, Schorer, 1998, blz. 61-74.
- Willekens, H., *Naar een theorie van geslachtsonderscheid en -verhoudingen in het recht*. Een exploratieve studie, Antwerpen, Universitaire Instelling Antwerpen, 1986, 375 blz.
- Willenkens, H., 'Toepasselijkheid en toepassing van het beginsel van de gelijkheid van man en vrouw in het afstammingsrecht', in *Algemene rechtsbeginselen*. Van Hoecke, M. (ed.), Antwerpen, Kluwer, 1991, blz. 343-387.